

Petr KOURA – Pavlína KOUROVÁ, *Sto let českých Vánoc. Nejkrásnější svátky v roce na pozadí „velkých“ dějin*, Praha, Academia, 2018, 461 s., ISBN 978-80-200-2893-8

Rok 2018 přinesl na pulty českých knihkupectví celou řadu publikací pojednávajících o první československé republice či nějakým způsobem reflektujících uplynulých sto let českého státu. Do té druhé kategorie patří i monografie autorské dvojice Petra a Pavlína Kourových *Sto let českých Vánoc. Nejkrásnější svátky v roce na pozadí „velkých“ dějin*. Ačkoli se jedná pouze o přepracované a rozšířené vydání knihy *České Vánoce od vzniku republiky do sametové revoluce* (do níž byly především zapracovány další vzpomínky, které zaslali čtenáři a čtenářky prvního vydání, a připsána nová kapitola o období po roce 1989) z roku 2010, jde o hodnotný příspěvek jak do řady publikací k významnému „osmičkovému“ výročí, tak k dosavadní české literatuře věnované svátečním dnům.

Pochopitelně se nejedná o první ani poslední knihu, která se tematikou Vánoc v českých zemích zabývá — z těch nejznámějších připomeňme například publikaci *Malá encyklopedie Vánoc* (2005) Valburgy Vavřínové či starší *Vánoce v české kultuře* (1988) od kolektivu autorů vedeného Václavem Frolcem — přesto je však její výstavba unikátní. Autor a autorka čtenářům v celkem deseti chronologicky řazených kapitolách přináší ucelený obraz toho, jak byly české Vánoce slaveny v uplynulém staletí. Daří se jim přitom vyvarovat jisté časové neukotvenosti, kterou se některé etnologické a kulturně-historické práce vyznačují. Možná také to způsobilo, že autoři hned v úvodu uvádějí, že se záměrně nevěnují lidovým zvykům (s. 15) — přestože kniha naopak výborně ukazuje komodifikace „zvyků“ či vynalézání nových tradic v podmínkách odlišných režimů nebo různé hospodářské situace.

Zasadit Vánoce a proměny jejich slavení do českých politických, hospodářských, sociálních a kulturních dějin je hlavním cílem této publikace. K tomu nabízí Vánoce velice vhodnou materii — na rozdíl od mnoha jiných církevních svátků mají pevné místo i v sekularizované společnosti, zároveň jsou stejně jako ostatní svátky cyklicky se opakujícím vytržením z každodennosti. To je patrné především u kapitol týkajících se represí (zmiňme například velice zdařilé kapitoly o Vánocích v koncentračních táborech nebo svátcích nuceně nasazených), kde se autorské dvojici povedlo vlastními texty i vybranými pasážemi z pramenů přesvědčivě ukázat, kolik naděje a radosti mohou svátky přinést navzdory (nebo naopak právě díky) neutěšené situaci. Oběťmi perzekucí jsou však v této knize téměř výhradně Češi — například odsun německy mluvícího obyvatelstva z Československa je líčen pouze prizmatem Benešova vánočního projevu jako „spravedlnost dějin, jedna z nejoprávněnějších a nejvyšších“ (s. 167).

Právě zaměření na etnicky české Vánoce je možné považovat za největší slabinu knihy — jakkoli ne nezáměrnou, neboť autorská dvojice si téma takto vymezuje i v úvodu knihy (s. 15). Přitom by právě univerzalita zimních svátků i charakter knihy jako mozaiky vzpomínek mohly umožnit nahlédnout dějiny českých zemí v jejich celistvosti a vícevrstevnatosti — tak jako se jí to daří na rovině třídní. Takto kniha do značné míry reprodukuje klasický zjednodušený narativ Čechů jako jediného etnika žijícího na území českého státu, ve kterém téměř neexistují Slováci, Němci (a pokud ano, tak převážně v roli okupantů), Romové, imigranti za prací a studiem nebo uprchlíci před válkou. Jistým příslibem je v tomto ohledu podkapitola věnovaná válce

v Jugoslávii (především pak s. 343), která rozšiřuje humanitární rozměr Vánoc nad do sebe zahleděné národní společnosti.

Druhým deficitem knihy je možná až přílišná fascinace vzpomínkami a prameny. Je patrné, že za knihou stojí extenzivní původní výzkum a autorům se podařilo shromáždit velké množství materiálu nejrůznější provenience, z něhož je ve velké části publikace velice hojně citováno — kniha tak místy připomíná spíše edici textů o Vánocích. Na jednu stranu tím čtenář získává pocit autenticity, na druhou stranu se tím ale autoři dobrovolně vzdávají kontroly nad narativem a mnohdy nechají dobové aktéry vyprávět bez výraznější kritické reflexe nebo alespoň tematizace komplikovaného vztahu paměti a historie. I v tomto ohledu je možné vyzdvihnout nově připsané kapitoly o Vánocích po roce 1989 (s. 334–363), kde jsou svátky z více úhlů a velmi čtivým (na některých místech až lehce ironickým, což ke čtivosti pouze přispívá) způsobem přiblíženy i bez velkého množství dlouhých citací.

Knihou *Sto let českých Vánoc* má potenciál oslovit velký okruh čtenářů především z řad poučené laické veřejnosti, kteří se k ní budou v předvánočním čase rádi opakovane vracet, neboť se jí skutečně velmi komplexně daří zachytit atmosféru českých „nejkrásnějších svátků v roce“. I proto je však škoda, že autoři nakonec nevyužili plný potenciál integrační role Vánoc i kolektivního či individuálního vzpomínání k výraznější problematizaci zažitých narativů „velkých“ dějin namísto jejich potvrzování.

Anna Kolářová

Alun MUNSLOW, *The Aesthetics of History*, New York, Routledge, 2020, 204 s., ISBN 978-03-672-727-39

V loňském roce zesnulý britský historik A. Munslow (* 1947) je známý svým dekonstruktivistickým a postmoderním přístupem k historiografii a filozofii dějin. Ve svém díle se vlastně neustále vracel ke vztahu mezi minulostí a historií (historie je podle něj v podstatě vyprávění, či spíše ještě „z imaginace vycházející“ zpracování minulosti). Velmi podporoval narativistické chápání historiografie — i v této knize se odvolává na Haydena Whitea; snažil se pochopit a valorizovat estetickou složku historických textů. To je výrazně patrné i z jeho poslední práce, o jejíž stručnou anotaci (nikoli recenzi či kritiku) se zde pokusím. Munslowovo dílo, zdá se mi, až dosud v českém prostředí příliš nerezonovalo, i když příbuzné narativistické přístupy pozornost historiků a historiček historiografie pochopitelně přitáhly.

Autor své dílo koncipuje okolo nosných, ale poněkud se překrývajících pojmů *fabricated*, *factitious*, *factional*, *factious*, *factitive*, *factive*, *factualist*, *fictitious*, *fictive* a *figurative*. Při tom odkazuje na své starší práce, zejména *A History of History* (2012), kde se, jak uvádí, pokoušel v raném stadiu porozumět naší estetické zkušenosti s historií. V předchozí práci uplatňoval pět pojmů: *fabricated*, *factious*, *factual(ist/ism)*, *fictive*, *figurative*.

Právě těchto pět, či rozvinutých deset konceptů Munslowovi napomáhá vytvořit propojení mezi „minulostí“ a „historií“ v autorově pojetí a znovu promyslet povahu „historické minulosti“ (*historical past*), respektive ještě spíše jejího konstruování.